

A man in a brown military-style coat and cap is standing on a snowy beach, looking through binoculars. The background shows a vast, flat, snowy landscape under a pale sky. The man is positioned on the right side of the frame, facing left. The overall tone is somber and historical.

Pál Závada Prirodzené svetlo

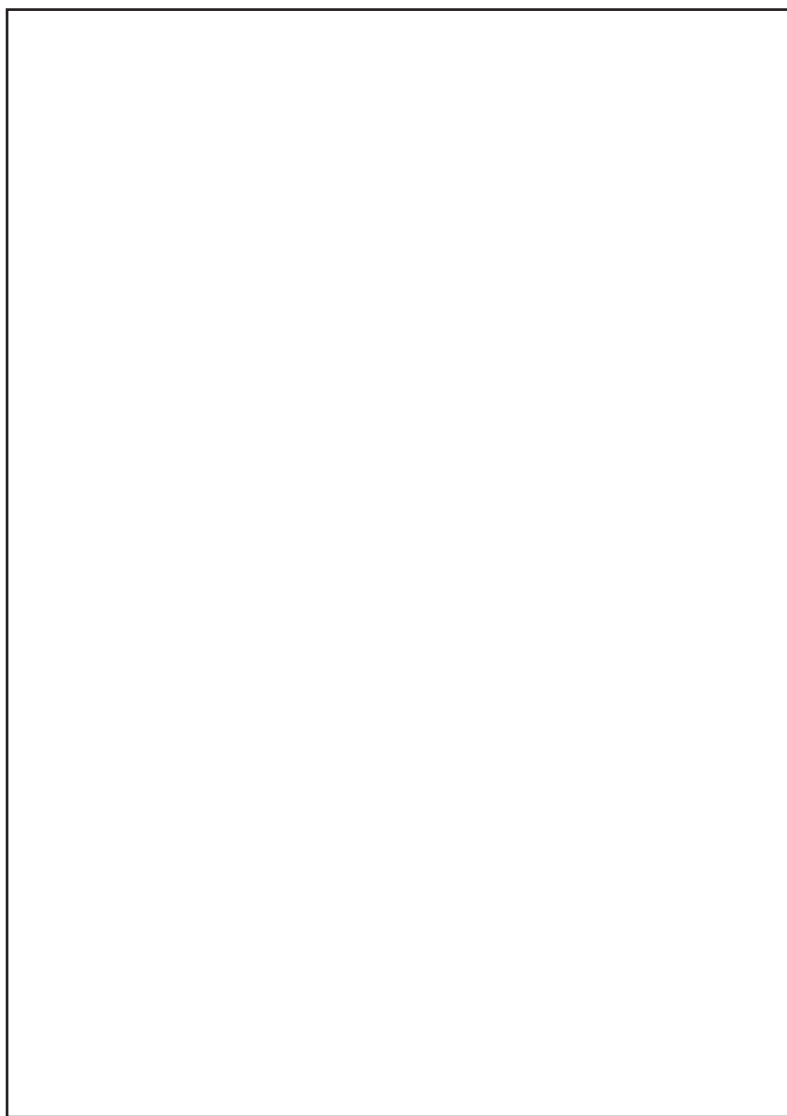
Nová kniha autora románu *Jadvigin vankúšik*.

SVETOVÁ PRÓZA

SVETOVÁ PRÓZA

Pál
Závada

Prirodzené
svetlo

Z maďarčiny preložila
EVA ANDREJČÁKOVÁ

slovar

Copyright © Pál Závada 2014

Slovak translation rights arranged with Magvető Publishing, Budapest.

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2021

Translation © Eva Andrejčáková 2021

Maps by László Sebők

Cover photo by Tamás Konok Sr., Fortepan, No. 42742; Ivanovka, Russia, 1942

ISBN 978-80-556-3466-1

Tento projekt podporil z verejných zdrojov Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Preklad tejto knihy podporilo Petőfiho múzeum literatúry, oddelenie maďarskej literatúry a literárnych prekladov.

The translation of the book was subsidized by the Hungarian Books & Translations Office of the Petőfi Literary Museum.

Postavy v tomto románe nie sú totožné s osobami na fotografiách
– veď ako by aj mohli byť?

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

I.

O týchto Semetkovcoch som doteraz nepočul, hoci priezvisko mi je samo osebe povedomé, koniec koncov, nevyskytuje sa v T. zriedka.

Náš rozprávač sa ozval chvíľu predtým ako mikrobus, v ktorom sme sa viezli, odbočil do dedinky M. v galantskom okrese. Akoby naslepo vyslovil čosi, čo mu chodí po rozume. S rumencom na tvári, zmätený a prekvapený, že o voľakedajšom preslávenom sudcovi našej obce nikdy ani len nechyroval, začal vyzvedať, kto z nás o Jánosovi Semetkovi vie a koľko, a odkiaľže to máme.

Ani nejde o to, odkiaľ, vraveli sme, lebo nám všetko ešte doma porozprával Ďurka báči Milota, on je totiž spomedzi nás jediný, kto pozná všetky staré historky, a teraz sedí pri šoférovi, nech sa teda náš rozprávač presunie dopredu a povypytuje sa ho – mykli sme bradami a hodili pohľadom na predsedu nášho klubu. Ten sa však o dotyčnom nerozhovoril, ako to mal vo zvyku, ale nečakane zmenil smer jazdy a vyhlásil, aby sme starého Semetku rovno navštívili.

Ale kto je ten Semetka? A vtedy vysvitlo, že o ňom náš rozprávač nemá ani potuchy, hoci práve on na slovách starého Milotu predčasom tak visel.

Nevieš? Hát uvidíš, odbil ho starý, lebo náš mikrobus práve v tej chvíli zabočil k domu z klinkerových tehál. Vzápätí sme už stáli vo dverách zoči-voči Márii Semetkovej s tým, že naša delegácia by jej otca, niekdajšieho legendárneho predstaveného našej rodnej dediny T. v Békešskej župe, rada pozdravila.

Je naozaj čudné, dumali sme, keď sme sa hrnuli dnu cez bránku, že práve starého sudcu a jeho dcéru Ďurka báči nášmu rozprávačovi nespomenul.

Ale ozaj, ako ich mohol vynechať? čudoval som sa aj ja, nasledujúc pritom kroky Milotu, ktorý rezkou chôdzou sprevádzanou srdečnými pozdravmi a rečičkami prechádzal okolo prekvapenej Márie a zamieril na verandu, kde sa hneď aj usadil.

*

K tejto niekoľkodňovej zahraničnej návšteve – prichádzajúc z juhu, kde sa preplavujeme cez hraničnú rieku a míňame mestečko, ktoré sa na nej rozprestiera – dochádza niekedy po prevrate, v období rozdelenia krajiny, čiže približne v čase, keď sa rodia dva autonómne štáty, akurát si nevieme vybaviť, či je to ešte pred aktom znovuzrodenia, alebo až po ňom. Predstavujeme akúsi delegáciu, ktorá zastupuje naše spoločné rodisko T., a je nás toľko, koľko sa nás do dedinského mikrobusu Latvija zmestilo, no v čom vlastne spočíva naša misia, len tak ľahko neobjasníme, ak zamlčíme, že v skutočnosti máme tú česť dostať sa sem, možno povedať do materskej krajiny, ako predstaviteľa národnostnej menšiny. Ibaže sa to akosi nedeje úradnou cestou, skôr prostredníctvom niekdajších priateľov, ktorí to zariadili vďaka vzájomnej láskavosti a súčinnosti oboch strán.

Je s nami predovšetkým György Milota, zásobovač družstva na dôchodku, ktorý teraz predsedá miestnemu klubu nášho národnostného spolku, za ním sedí mladý muž menom Gergely Korim, o ktorom zatiaľ nikto z nás netuší, že sa v súvislosti s nariadením o tunajšej pôde dopracuje ku kľúčovému postu a bude z neho hlavný privatizér našej obce, čiže zemepán. Ďalej je medzi nami člen predstavenstva a úradníčka pre menšinové záležitosti, učiteľky jazyka, spevu, ľudového tanca či klavíra, a okrem nášho rozprávača je tu tréner zdravotnej gymnastiky, dokonca aj naša poetka, ktorá si počas cesty čosi šomre popod nos a obratným perom vybrusuje dvojjazyčnú slávnostnú reč, ako aj špeditér, čiže ten, čo sa v týchto dňoch chystá dobyť európsky trh jahňacou pečenkou a šoféruje Latviju.

S pribúdajúcimi kilometrami začne byť čoraz menej dôležitá, kto je kto, za hranicami už všetkých v mikrobuse chytá infantilná nálada na úrovni školského výletu, do roly triedneho učiteľa sa nominuje náš predseda a spieva hlavný part, pričom sa pod vplyvom miestneho ducha dostáva do popredia materinský jazyk, ku ktorému sme získali pevnejší vzťah už ako deti – svojho času sme ho totiž používali, vždy keď sme sa chceli rozprávať napríklad s našou starou mamovkou. A hoci je od

začiatku jasné, že nie sme zvlášť súdržná spoločnosť, predsa nás nečakane zaplaví akýsi spoločný pocit, atmosféra mularovania, ktorá sa aj pri nepatrnom množstve alkoholu rýchlo stupňuje a podľahne jej aj ten, kto s predsedom a s učiteľkou ľudového tanca nespieva z plného hrdla, len si pospevuje, lebo nepozná text v našej rodnej reči, nanajvýš v maďarčine.

Cestujeme rovinným krajom podobným tomu nášmu doma, cez široké tabule polí s pravidelne zašpicatenými sýtozeleňými fakľami kukuríc, bodkované slnečnicové lány a hektáre takmer dozretého obilia, popri majeroch s hospodárskymi a podnikovými budovami, rozpadávajúcimi sa mašťalami, hrdzavejúcimi šopami na stroje a skladmi zahádzanými odpadkami, krútime sa okolo zaprášených múrov budov, sčasti ošarpaných, sčasti natretých krikľavými farbami, či pomedzi záhrady, také ako tie doma, ibaže väčšie a rozkvitnutejšie, nápadnejšie rozdiely dávajú pocítiť nápisy pri železničných závorách, na vozovkách, dopravných značkách a iných označeniach. A ešte to, že bočné cesty pravidelne lemujú ovocné stromy s kmeňmi natretými vápnom.

Neskoro popoludní sme už ubytovaní na jednom galantskom internáte, kde nás zakrátko prijíma riaditeľ Hudák, ktorý bol ešte v štyridsiatych rokoch spolužiakom nášho predsedu, čiže tiež rodák z našej dediny, pred ním odhaľujeme svoje úmysly a vyrukujeme s tým, čo by sme radi, keby sa dalo. Počiatočné úsilie o budovanie kontaktu nezvládajú ani tí cieľavedomejší z nás, čiže panie učiteľky, neprekročia totiž latku povznášajúceho želanía (pravda, aj reálne splniteľného), ako radi by sme si na účely jazykového vzdelania vypýtali použité učebnice, pracovné zošity, noty s piesňovými textami a iné pomocné materiály, vzdelávacie videokazety, magnetofónové kazety a podobné veci. Zemepisné atlasy, nehovoriac o dejepisných.

Ale tieto veci sa dajú aj kopírovať, pokúšame sa vzápätí pomôcť s danou situáciou direktorovi Hudákovi, ktorý sa zase pokúša vyvolať aspoň zdanie, že v sebe nachádza patróna s dobrým úmyslom, takže nás napokon naoko podporí a všetko sa pri troche snahy bude zdať len otázkou kopírovačej techniky. Ak by nám teda dodatočne poslal zopár kusov,

my by sme si ich oxeroxovali, nahrávky by sme si prehrali, takžeto čosi navrhujeme rozpačito, aby sme zakrátko dobrovoľne všetko vzali späť ako zbytočné táranie.

Úvodné dvojjazyčné verše nášho básnika a trénera zdravotnej gymnastiky Bandiho Sógora počúva pán riaditeľ bez mihnutia oka, na uvítaciu reč o milovanej domovine, jej ochrannom lone, otvorenom náručí a pomocnej ruke, obsahujúcu vo všeobecnosti prvky materinského jazyka, však už nadväzuje sľubne, hoci v konečnom dôsledku to pre nás neznamená viac ako tri štvorposteľové izby a obedy v menze. Potom nás rečník začne rafinovane podpichovať, akoby šiel vychovávať nejaké deti, ktoré treba postaviť do kúta a vyhadzovať im na oči, že si nevážia svoj jazyk a podľa všetkého ho nielenže neľúbia, ale ani ho nepoznajú, vôbec ho medzi sebou nepoužívajú, a ak áno, tak z donútenia, či ako je to vlastne?

Čože? Na to už riaditeľov niekdajší spolužiak predseda Milota zdvihne prst, že stačilo, a začne papuľovať. Že hát presne takisto, Pišta moj, ako by si bol sám rozprávaltedy a aj rozprávaš neska, keby si tabov ostav u nás doma. Toto vraví náš predseda, a že podľa neho by sme nemuseli ešte aj na tomto mieste dostať lebasáš, už sa nám toho ušlo dosť a nemerali sme dlhú cestu kvôli tomuto.

No, ale tikšie, hovorí Hudák, dočkaj. A ten list, čo ste mi boli poslali, ešte kým ste prišli? Nočak, ten ako vyzerá? Vtedy jedna z našich učiteľiek vysvetlí, že je taký preto, lebo písací stroj so slovenskou klávesnicou nemáme.

Hát počuješ, Pišta, že takího u nás ňinto? vravia riaditeľovi Hudákovi, on však odpovie iba, ja som Štefan, nehnevajte sa. „Štefko“, nipedig „Pišta“.

Keby sa bola reč zvrtila inak, dal by sa tomuto Hudákovi problém národnej identity, ktorej príbeh v jeho mladých rokoch poznačili prudké obraty, vysvetliť aj podrobnejšie, mohli by sa mu ukázať dokonca fotografie, čo sem pasujú a vznikli v jeho rodnej dedine T. – vedel by medzitým nadhodiť náš rozprávač, ale nezve sa.

Prvá z nich pochádza ešte od Dávida Weisza a podľa označenia na rube vznikla na fašiangy roku 1943, na nej Pišta v ka-

vyľovom kalape, širokých gatiach, vyšívanej veste vypína hrud a drží sa pod pazuchy s dievčinou v krátkej gecele, s čelenkou v národných farbách, podobne ako skupina ostatných chlapcov a dievčat, ktorí každým lemovaním, klobúkovou pentľou či obrubou sukne zdôrazňujú národný charakter skupinovej fotky. Stojac v slnkom zaliatom weiszovskom ateliéri okolo vínneho suda prikotúľaného doprostred zároveň všetci do jedného dosvedčujú, že v nás Slovákoch – hoci aj v obyvateľoch T. – môže byť kus skutočného maďarstva, najmä ak nás zocelila nielen pravda o znovuzveľadovaní Hornej zeme, Ardiela či Južnej zeme, ale aj obranná sila v boji proti bolševizmu. Zosobňujú to mnohí príbuzní a priatelia ľudí na spoločnej fotografii, ktorí buď zahynuli práve počas minulomesačnej katastrofy pri Done (a doma to ešte takmer nikto nevie), alebo ich smrť čaká neskôr.

Lenže začiatkom roka 1946, keď sa duše Slovákov začnú búriť, keď budú ohniví mládenci v slovenských vyšívaných košeliach vypínať hrude aj v najmrazivejších dňoch a zem sa im pod nohami nebude strácať len zázrakom, začne sa v T. schyľovať k hromadnému sťahovaniu podľa nácia, čiže k výmene obyvateľstva. Väčšina by svoju otčinu nevymenila za nič na svete, chce ostať, no istá silná horlivá menšina by sa ihneď sťahovala, aby sa mohla zaraz usalašiť na území pradávneho dedičstva Slovákov, čiže na majetkoch Maďarov vyhnaných

z okolia Nových Zámkov a Galanty. Vtedy už nachádzame dospievajúceho Pištu Hudáka medzi obyvateľmi pripravenými na cestu, ako stojí vo vyšívanej bielej košeli uprostred horného radu a v úlohe člena slovenského divadelného spolku demonštruje, že v človeku môže driemať aj iný druh národnej hrdosti, než je tá maďarská.

Ale teraz sa do toho radšej nezamotávajme, navyše nemáme tieto dve fotografie narýchlo ani odkiaľ vytiahnuť.

Nečudo, že na audiencii u riaditeľa pôsobia správy o našej situácii a mnohé naše sťažnosti žalostne, rovnako aj naše viac či menej vášnivé debaty, prifarbované typickým jalovým žobronením, skákaním do reči, hľadaním slovenských slov, veľkým jachtaním a „jaksapovie“, čo koniec koncov iba dokazuje, že karhavé slová, ktoré direktor adresuje úrovni našej mate-rinskej reči, sú namieste. Až sa napokon náš predseda Milota opäť obrátil k riaditeľovi so slovami: Pišta, ide halgaš, hovorí, sem počúvaj! Hát akkor, keď nám nevieš zohnať nič inšie... tak aspoň písací stroj! Počuješ? Jeden vyradený slovenský písací stroj, aby tieto dievčatá, keď treba, vedeli na ňom naťu-kať list!

Že je mu ľúto, ale on veru zvyšný stroj nemá.

No keby predsa len dokázal niekde nejaký zohnať a niekto by nám ho priniesol... Nechceš na výmenu jeden s maďarskou klávesnicou? Do týždňa ti ich dám doviezť desať, aj keby som ich mal vydolovať spod zeme!

Nie, pán riaditeľ ďakuje, ale neprosí si, a vtedy už aj my vra-víme, nahajte, Ďurka báči, ten písací stroj, keď ni, tak ni, vydr-žali sme bez neho doteraz, vydržíme ešte chvíľu, aj tak onedlho nadíde éra počítačov. A dodávame, že potom zase nebudeme mať peniaze na tie.

*

A teraz by náš rozprávač mohol uchopiť podstatu slnečného ate-liéru Dávida Weisza a odhaliť, čo všetko ukrývajú jeho útrob-y.

Je to ateliér, do ktorého preniká denné svetlo cez strešné a bočné okná, čo znamená, že Weisz síce sleduje a vie si pod-

maniť priestor cez blikajúce magnézium a umelé osvetlenie, oveľa radšej však operuje prirodzeným svetlom, pričom aj laboratórium funguje vďaka reálnym slnečným lúčom, a to tak, že majster má na okno nasmerované zrkadlo, pomocou ktorého vystreľujú do ateliéru lúče paralelne cez obrovské kondenzované šošovky. Mimochodom, základným inštrumentom jeho remesla je špeciálne zostrojená, vyrezávaná drevená kamera s 90-centimetrovým polomerom obrazu, umiestnená na stojane, doplnená nástenným dreveným projektorom a podľa zasvätených schopná svojimi konformnými šošovkami rekonštruovať optickú dráhu snímky vo svetelných pomeroch zväčšovania bez akéhokoľvek skreslenia.

Ak má, naopak, Weisz v úmysle zhotoviť fotku v prírode, je nútený naložiť svoju kameru úctyhodných rozmerov na voz, neskôr sa, samozrejme, uspokojí aj s útlejším modelom do ruky, čo znamená, že si ju bez veľkej námahy vyložíme dvaja na plecيا a takto sa akýkoľvek vonkajší objekt, výjav či iný otvorený výhľad stávajú v perspektíve ľahko nasnímateľnými. Mimochodom, Weisz obľubuje aj postupy, ktoré obraz graficky upravujú, na svoje papierové fotografie sám ručne lisuje rámy, jeho drevené maskovacie rámy či satinovacie valce s celuloidovými fóliami na úpravu povrchov fotografií sú tiež zriedkavosťou a v dejinách remeselníctva majú významné miesto.

Takto garantovaná kvalita teda skutočne bije do očí, najmä ak vezmeme do úvahy, že začiatkom štyridsiatych rokov sa v dedine objavujú poťažmo dvaja amatérski fotografi – jeden z nich je István, syn sudcu Semetku, často si dáva vyvolávať snímky práve u Weiszovcov.

*

Na druhý deň, rušiac pôvodnú dohodu (v sprievode učiteľa zemepisu sme si mali pozrieť pamätihodnosti Galanty), nás Ďurka báči Milota posadí do Latvije o polhodinu skôr, ako bolo dohodnuté, povie, do psej matere aj s Hudákom, a minulosť uzavrie. Tento repatriovaný podkáder Štefko v úvodzovkách mi môže akurát tak viete čo!

Vzápätí Milota vytiahne mapu, vymení si okuliare a vydá povel: Posudin, nože pridaj! Tájedme my hľadať voľakiho inokeď! Kto je Posudin?

A čo ja viem, háť kočiš z voľajakého ruského románu. Naše izby na internáte si však podržíme, dodá ešte, tým nech sa nikto netrápi.

Šoférovi, ktorý by bol v duchu už najradšej kráľom baranej pečienky, sa toto akčné dezertérstvo páči, šliapne na plyn a až pri tabuli s názvom ďalšej dediny sa zamyslí, či sa vlastne pustil dobrým smerom, lebo vedzte, že medzitým nám predseda vytýčil nový cieľ cesty: Bude ako bude, navštívime starého Semetku.

Takéto rozhodlanie je teraz dôležité, lebo nás nikto nevoľal, dokonca od jeho dcéry Márie prišla na naše návrhy vyslovene zamietavá odpoveď. Preto vlastne ani nevieme, či starý Semetka žije alebo umiera, hoci si ťažko vieme predstaviť, že by dcéra nedoručila správu o otcovej smrti do rodnej dediny.

Úprimne, Mária Semetková už ani v prvých rokoch života v Československu, na prelome štyridsiatych a päťdesiatych rokov, naše návštevy nepodporovala – a v tomto sa jej mienka zhoduje s úradmi. Odvolávala sa na to, že naše stretnu-

tia znepokojovali apovkovu vrtkavú myseľ a potom bol celé týždne rozrušený. A starý nám skutočne často posielal zle čitateľné listy v slovenčine (obálky doručili väčšinou otvorené a znova zalepené), v nich dopodrobna opisoval, ako sa stal obeťou škandalózneho podvodu a máme ho teda neodkladne odviezť domov do T., napísať mu obratom, kedy dorazíme, aby sme si dohovorili detaily návratu a opätovného usídlenia. A veru nielen prvých desať rokov, ale aj neskôr pravidelne posielala srdečné pozdravy, vďaka ktorým je v myslí viac doma a ktoré sú aj s pribúdajúcimi desaťročiami neustále a nadmieru poznačené neodbytnou túžbou po domove, veď starý Semetka už v živote nebude mať väčšiu múzu, ako bola jeho rodná dedina.

Milota vie, že dom Semetkovcov stojí v dedinke na hlavnej ulici, len si nepamätá, či je to z tejto strany, ešte pred kostolom, alebo až za ním, hóp, hóp, nože stoj, Posudin, ani krok ďalej, sme tu! Dom z klinkerových ozdobných tehál, so štyrmi oknami, nad vchodom si môžete prečítať tisícdeväťstodvadsať... koľkože? Nevidím. Ten, kto ho staval, bol nesporne jedným z najväčzenejších maďarských hospodárov, dozaista v ňom chcel zostarnúť, ale zmýlil sa, nešťastník, lebo v roku 1946 ho vydurili za Dunaj a brána pripadla Semetkovi. On mal však doma v T. ešte väčší dom, než je tento, so šiestimi oknami, s rozložitou prístavbou, so sýpkami, s kôľňami, mašťalami, s dlhou záhradou bežiacou nadol až k potoku.

Aj tento má záhradu takú veľkú, že zem treba obracať pluhom, lebo nie je šanca porýľovať ju, lenže dnes, keď do nej vkročíme a pozrieme poza chlievy, vidíme, že je už viac starosťou a bremenom než úžitkom. Obrábaná je len tak naoko, medzi zostarnuté ovocné stromy nasadili lucernu, vedľa je úzka parcela so zeleninovým záhonom, ďalej nejaká kukurica, my však vieme od Milotu, že gazda je v úctyhodnom veku a dokonca už aj jeho dcéra, jediný človek, ktorý k nemu patrí, medzitým stihla zostarnúť.

Ďurka báči teda nahlas zdraví Máriu Semetkovú, odvolávajú sa na teplo, porozopína si košeľu, a kým my obzeráme záhradu, lebo usadiť nás neusadili, on sa uprostred verandy

obrastenej žeruchou ihneď uvelebí na lavičke pri stole. Vie, že keď sedí, bude už ťažšie ukázať mu dvere, a zároveň musí predvídať, že je lepšie sedieť než stáť, aj preto, lebo takto sa dá k starému, od ktorého sa chce na všeličo povypytovať, lepšie priblížiť. Nehovoriac o tom, že sa treba najprv dopátrať, či ten, koho hľadáme, vôbec žije.

Aby Milota získal čas, začne sa ovievať klobúkom, oznamuje, že ho smädí, a Máriu posielala dnu s tým, že nám bude stačiť krčah pitnej vody, lebo každý by sa napil, ale s iným pohostením nech sa neunúva. Gazdiná však okrem vody a pohárov prinesie z komory aj fľašku hustej domácej malinovej šťavy.

Medzitým sa náš rozprávač dozvedá od Ďurka báčičho nové správy o neviditeľnom domácom pánovi. Spomedzi vzorných sedliakov bol vraj Semetka jediný, kto sa vybral na študijné cesty aj do Nemecka.

Áno, a kedy?

Ešte predtým, ako ho mali zvoliť za sudcu, bol vonku aj tri-štyri razy, v dvadsiatom deviatom, tridsiatom a v tridsiatom prvom, a pôsobil v jednej durínskej dedine u istého jemu podobného hospodára.

Tak on je svetobežník, človek otvorenej mysle?

Čo by sme mu ešte narýchlo o starom Semetkovi povedali, kým sa sem stihne vrátiť jeho dcéra, v jej prítomnosti by naozaj nebolo vhodné rozprávať o takýchto veciach. Písomné pramene by boli rukolapnejšie, preto by sme do rozprávačových rúk teraz radšej vtisli zo dva dávne listy od Semetku, povedzme práve tie z Nemecka, lenže to by sme museli požiadať Máriu, aby vytiahla vojenskú truhličku s písomnosťami a my by sme sa v nej mohli pohrabať, kým tu naňho vyčkáваме.

*

Napríklad 22. júna 1931 posielala János Semetka svojim domov do T. pozdrav a naznačuje, že deň predtým písal ešte pohľadnicu od brehu Severného mora, no teraz práve trávi čas s ostatnými pri rozlúčkovom obede v hlavnom meste a popoludní už sám cestuje do Halle, odkiaľ smeruje k svojmu hostiteľovi

Erichovi Tannemannovi do durínskeho Saubachu. Doteraz totiž musel cestovať po krajine autom s nemeckými partnermi, na čo sa, samozrejme, nestážiže, veď vďaka tomu aspoň mohol vidieť kus sveta. A nemčina mu už ide celkom dobre. Zároveň sa, pravdaže, pokúša zmerať, koľko maďarských roľníkov, kde všade a u kolkých sedliakov by tu potrebovali.

Skrátka, ak by mu domáci chceli písať, tak jedine na adresu Ericha, lebo uňho bude teraz týždeň, ale keď sa nič zvláštne nedeje, písať ani nemusia. Len prasce na majeri nech naisto opáčia, nieže ich chytí dáka pliaga. A paholok nech po zbere jačmeňa lucernu pokosí a dá všetko zelené späť koňom, lebo keď neprší, bude málo krmiva. Tu u Nemcov veru prší častejšie, všetko sa pekne zelená, pšenica a jačmeň až teraz vyháňajú klasy.

Potom informuje, že domov príde začiatkom júla – skôr to veru asi nebude, veď aj u Ericha ho budú zdržiavať a mal by sa toho ešte dosť učiť. Keď už na cestu toľko minul, mal by ju využiť, lebo do takejto usporiadanej krajiny sa zrejme viac nedostane.

A už o týždeň na pohľadnicu s obrázkom pamätníka bitky národov svojej drahej žene napíše, že ide domov, Erich ho práve vypevradil do Lipska, pozdravujú aj všetci Tannemannovci. *Viele Grüsse sendet Erich 26. VI. 1931.*

Kým však János Semetka dorazí domov, jeho žena Eržika odcestuje do Československa, takže kartu za ňou musí poslať do Ľubochnianskych kúpeľov. Doma už prebieha žatva, pšenica je zdravá, len v porovnaní s dobrým nemeckým vzduchom je tu veľmi teplo. Veru, u Ericha bolo lepšie ako doma, tam som bol iba hosť, kým tu je načim pracovať. Inak sa máme dobre, deti sú vonku u starej mamovky na majeri, a Ty sa uzdrav a len pokojne oddychuj, pozdravuje Ťa Tvoja dcéra Marka, syn Pištika a manžel János Semetka. 30. júna 1931.

*

Že je starý Semetka skutočne nažive, si všimneme dosť rýchlo a náhodou. Keď sa totiž jeden z nás oprie o parapet okna, ktoré sa otvára z izby do záhrady, a pomedzi dve krídla záclony nazrie dovnútra, uprostred izby uvidí starého postel. Telo v nej leží na chrbte nehybne a nezvyčajne vysoko ako na katafalku, medzi dvoma oknami smerujúcimi do ulice sa črtá hlava odpočívajúca na veľkom vankúši. Mávneme aj na predsedu Milotu, nech vie, čo odtiaľ vidieť, načo on ihneď vstane a vraví, že by sme teda veľkému bratovi nášho spolku mali vzdať hold. Tomu Janó báčimu, ktorého si od detských čias váži aj ako sudcu nášho spoločenstva, kým my ostatní máme možnosť navštíviť ho iba tu a teraz a väčšina mladých doma mohla o legendárnom Jánosovi Semetkovi zatiaľ iba počuť.

Ňiver, ištenmenč, ani reči, otočí proti nám Mária dlane, žiadna návšteva. Jednak, že apovka je v poslednom čase – ak práve nespí – pri vedomí len tak napoly a celé dni ledva prehovorí, tak nech si to radšej rozmyslíme, predsa len, ťahá mu na deväťdesiaty siedmy rok, a jednak má zrak taký mizerný, že hostí by nespoznal, už ani keby išlo o bližšiu rodinu, nieto úplne neznámych ľudí, navyše v takom počte.

Nočak, nebudeme sa k nemu hrnúť šeci naraz, sonduje ďalej náš predseda, ani on sám by vraj chorého dlho neunavoval, len by mu chcel, verný starým zvyklostiam, ponúknuť kúsok domáceho chleba pečeného z novej pšenice a dať okoštovať z vlastnej tohtoročnej údenej klobásky.

V poriadku, usmieva sa Mária na nášho predsedu, môžete to tu nechať, ona mu to vraj odovzdá, keď sa zobudí, i keď apovka už klobásu veľmi neje.

Na háť, a čo bi som ja nejedov domácu klobásu?!

Akoby sa bol Semetka rozhorčene prebral z driemot prinášajúcich večný spánok. Jeho nepokojné žalostenie, ktoré sa zrazu ozvalo znútra, nás tak ohromilo, že všetky ďalšie slová v nás zamrzli.

Nočak, hybajte tanu, zavolá opäť starý, čože sa neukezujete, kto ste háť sem prišli, prihovára sa nám, nech len ideme ďalej, nech sa ukážeme, ktože sa to sem z jeho domova unúval. Takto sa nášmu predsedovi cesta nečakane otvára, a už aj mašíruje dnu, kývne aj nám, aby sme ho nasledovali, a hoci zadný voj delegácie vlastne ani netrvá na tom, že sa chce dostať až do spálne – veď Mária Semetková by nás ďalej ani nepustila, pacient vyslovene prikáže, aby mu prečítali zoznam mien, vraj máme pekne po jednom chodiť všetci k jeho posteli.

Semetka spozná Györgya Milotu už po hlase, objíma ho so slzami v očiach a ihneď prosí, aby mu rozbalili dar – chce ho zatiaľ iba ovoňať, takže dcéra klobásku voľky-nevoľky rozbaľuje, nožom odkrajuje konček a zakrútený do servítky ho strčí otcovi pod nos, aby ho ovanula niekdajšia vôňa mäska záuďného v zahmlenej komore, ktorá mu – podľa rozprávača – pripomína pradávne rosou zmáčané dievčatá pri ohni a ženy zaliate potom pri rozhorúčenej peci.

*

Predstavujem si, že starému Semetkovi prichádzajú na um dávne svadobné hostiny v rodnej dedine – napríklad svadba jeho sesternice, na ktorej mulatovali s mladíkom Milotom. To je ten mládenec, čo sa ako družba s dlhou pentľou pripnutou na hrudi postavil pri fotografovaní skraja napravo, po boku družičky. Weiszovci (alebo Huszárovci či Buchbinde-rovci) totiž museli svadobčanov povinne odfotografovať, a že tam v tej chvíli zjavne vyhrávala dychovka, dokazuje istý fúzatý ňáňo vo vestičke v zadnom rade s natiahnutými rukami